

De spiegel der jongers

Lambertus Goetman

Editie C.P. Serrure

bron

Lambertus Goetman, *De spiegel der jongers* (ed. C.P. Serrure). Gent, C. Annoot-Braeckman 1860

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/goet011spie02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

[Inleiding]

Reeds in de vorige eeuw haelde Clignett, in zyne *Aanteekeningen* op Jacob van Maerlants *Spieghel Historiael*⁽¹⁾, het werkjen van Lambert Goetman, den *Spiegel der Jongers* aen. Vervolgens trok Van Wyn daerop nader de aendacht, en hy deelde de acht eerste verzen, als proeve van 's dichters schrijftrant mede⁽²⁾. Deze geleerde bezat een afschrift van het geheel; doch onzeker is het, of het naer een handschrift of wel naer eenen ouden druk vervaerdigd was. Na gezegd te hebben, dat dit dichtwerk in 1488 vol-

(1) Leyden, 1784, D. I, bl. 52.

(2) *Avondstonden*, Amsterd. 1800, bl. 362.

VIII

tooid werd, voegt hy er by: 'Maar 'er is een, omtrend gelyktydige druk van, die, te Antwerpen, gemaekt wierdt' en hy beroept zich verder op Vissers *Naamlyst*⁽¹⁾, waer wel eene leidsche, maer niet eene antwerpsche uitgave, van 1488, opgegeven wordt. Of echter eene dezer werkelyk bestaet, is tot hiertoe niet bewezen.

De latere schryvers, die over onze letterkundige geschiedenis handelen, zoo als De Vries⁽²⁾, Willems⁽³⁾ en Snellaert⁽⁴⁾ hadden geene gelegenheid den *Spiegel der Jongers* te zien, en waren dus verplicht het weinige dat by Van Wyn voorkomt, na te schryven.

De heer Buddingh was de eerste, die over Lambert Goetmans werkjen breedvoerig handelde, en daeruit, volgens een exemplaer van den druk te Antwerpen by Godevaert Back verschenen, hetwelk op de Koninklyke Bibliotheek te 's Gravenhage berust, en dat ik hier later zal beschryven, een vijftal brokken mededeelde⁽⁵⁾. Professor Visscher, die na hem kwam, maekt slechts ter loops gewag van den *Spiegel der Jongers*, en verwijst naer den heer Buddingh⁽⁶⁾.

(1) Bl. 28 en 63.

(2) *Proeve eener Geschiedenis der Nederlandsche Dichtkunst*, 1810, D. I, bl. 25.

(3) *Verhandeling over de Nederduytsche Tael- en Letterkunde*, D.I, bl. 202.

(4) *Verhandeling over de Nederlandsche Dichtkunst in Belgie*, Brussel 1838, in-4º, bl. 206.

(5) *Geschiedenis van Opvoeding en Onderwijs*, 's Gravenh. 1843. Tweede stuk, eerste gedeelte, bl. 103-112.

(6) *Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, Utrecht 1851, D.I, bl. 88.

Wie Lambert Goetman geweest is, of hy tot Zuid- of wel tot Noord-Nederland behoorde, weet men tot hiertoe niet. Hy is alleen bekend door den *Spiegel der Jongers*; en uit de laatste regels van dit werkjen:

Die dese materie heeft bescreuen
ende in rijmen heeft versaemt,
voor Gode moet hi zijn verheuen,
Lambertus Goetman is hi ghe-naemt.

Int selue jaer hierna gheraemt,
duysent .CCCC. taehentich ende acht
wort dit boeck, so dat betaemt,
den derden dach in Meerte volbracht.

mag men, dunkt my, opmaken, dat het boekjen in het zelfde jaer, dat het ter pers werd gelegd, 1488, ook door den schryver voltooid was.

De *Spiegel der Jongers* schijnt hoofdzakelyk tot onderricht der jeugd bestemd te zijn geweest. Het is immers eene verzameling van zedelessen of voorschriften, waarvan de meeste, het zy aen huis door de ouders, het zy op school door de meesters konden voorgehouden en geleerd worden, terwijl eenige voor personen van ryperen ouderdom geschreven zijn. Alles is verdeeld in honderd en vier-en-twintig vierregelige strofen van gekruiste verzen, zoo dat het geheel vier honderd en zes-en-negentig regels bedraegt⁽¹⁾.

(1) De heer Buddingh zegt: '*Het zelve bevat 27 bl. en 6 versen, in het geheel 536 versen;*' doch daer onder schuilt, dunkt my, eene misgreep. Het getal der verzen zal waarschijnlijk wel hetzelfde zijn in de onderscheidene drukken.

In de eerste verzen, die tot inleiding dienen, zegt de schryver:

Een materie heb iek ghcheuen
 voor jonghe kinderen sonderlinghe
 ende *wten latijn* in duytsche beschreuen.

Doch als men dit in verband brengt met de twee volgende reeds aengehaelde regels, die aen het einde des boekjens voorkomen:

Die dese materie heeft bescreuen
 ende in rijmen *heeft versaemt*.

dan zal men wel mogen aennemen, dat Goetman zijn werkjen, niet in eens uit een dergelyk, reeds in het latijn bestaende, in onze tael overbracht, maer wel het samentrok uit onderscheidene schryvers der Oudheid. In den druk by Godevaert Back leest men de volgende voorrede, waerin de bronnen, waeruit de zedelessen en spreuken werden genomen, die in het boekjen voorkomen, opgenoemd worden:

‘Hier beghint een seer notabel ende profitelijc boecxken gheheeten den spiegel der ionghers vergadert ende ghemaect bi een seer notabel ende geleert man wt veel grote meesters boecken. Te weten als wt Gregorius, Augustinus, Iheronimus, Salomon, David, Sinte Pauwels, Sinte Matheus, Aristotiles, Chato, Boecius, Eneas Silveus ende meer ander, die te lanck waren te noemen. In weleker veel merckelycke leeringen en doctinen gheschreuen sijn, diewelcke niet alleen van node en sijn iongers inder scolen,

mer si dienen ende sijn van node eleken kersten mensee hy si ione of out, om te weten ende hem daer na te reguleren.’

Deze voorrede, heeft men in de latere drukken, zoo als dien by Hendrik Eckert van Homberch en dien by Willem Vorsterman, weggelaten.

Vast gaet het, dat de *Spiegel der Jongers*, toen hy in het licht kwam grooten opgang maekte, en nog langen tijd daarna veel byval bleef genieten. Hy schijnt den vroeger overal geleerd wordenden *Dietschen Catoen*, zoo niet geheel verdrongen te hebben, ten minsten op zyde gestreefd te zijn, en met dezen op gelyken voet tot onderricht der jeugd gediend te hebben. Wat vorm, doel en strekking betreft, konden in der daed die twee boekjens, gerust naest malkanderen staen. In den *Spiegel der Jongers* echter heerscht doorgaends, zoo als de heer Buddingh te recht doet opmerken, een meer godsdienstige toon. Goetman was de kinderdichter, de Van Alphen, van zynen tijd. Geen wonder dus, dat zijn boekjen zoo dikwijls ter pers werd gelegd; maer geen wonder dus ook, dat er zoo weinig exemplaren van tot ons zijn gekomen. Van de zes oude drukken te samen immers, die ik daarvan opnoem, maer waeronder er twee zijn, die ik slechts by anderen opgegeven vond, zonder dat ik kan aenwyzen in wiens bezit ze zouden wezen, kan ik slechts het bestaen van vier exemplaren, dat is één exemplaar van ieder der vier onderscheidene drukken, aenduiden. Twee dezer berusten op de Koninklyke Bibliotheek te 's Gravenhage, een derde op de Koninklyke Biblio-

theek te Parijs, en een vierde eindelyk behoort my toe. Onder deze vier exemplaren zijn er nog twee, waarvan de titel ontbreekt. De *Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen*, heeft dus door het doen herdrukken van dit zoo zeldzaam geworden boekjen, eenen wezenlyken dienst bewezen aen allen, die zich of op de geschiedenis onzer letterkunde, of op die van opvoeding en onderwijs hier te lande toeleggen.

Thands over de drukken, die my bekend zijn:

Willems, in zyne *Verhandeling*⁽¹⁾, zegt eenige woorden over Lambert Goetman, en voegt er by: ‘Wiens *Spiegel der Jongers*, omtrent het jaer 1488, te Antwerpen van de pers kwam.’ En om die reden noemt die geleerde Goetman onder de Zuid-Nederlandsche dichters op. Maer Willems beroept zich op Van Wyn, en ik heb reeds boven aengetoond, dat deze laetste zich waarschijnlijk vergist heeft, zoo dat er voor my geen bewijs meer overblijft van eenen druk, die te Antwerpen, in 1488, zou verschenen zijn.

Zie hier welke uitgaven ik nader kan aenwyzen:

I. *Den Spiegel der Jonghers. Gheprent te Leyden, 1488, in-8°.*

Deze komt voor op den Catalogus der voor onze oude nederlandsche letteren zoo merkwaardige bibliotheek van den Gentenaar P. Van Damme, welke te Amsterdam, in

(1) D.I. bl. 202.

XIII

1764, verkocht werd. Dat boekskén is te vinden onder N^r 5504 der 8^{vos}, en wordt aldaer opgegeven als zijnde *een zuiver exemplaar; nieuwe hoorne band*.

Wat er van geworden is, kan ik niet zeggen.

Visser op zyne *Naamlyst*, haelt dezen druk aen volgens den Catalogus van Van Damme.

Ook Clignett, zoo als ik reeds boven zegde, in zyne *Aanteekeningen* op Maerlants *Spiegel Historiae*⁽¹⁾, maekt melding van: Lambertus Goetman, *Spiegel der Jongers*, Leyden 1488.

Van deze uitgave is my nooit een exemplaar voorgekomen, en ik twyfel zelfs eenigs zins aen haer bestaen. Het zou wel de zelfde kunnen zijn als die welke ik hier verder onder N^o V beschrijf. De opsteller heeft misschien het jaer 1488 uit den tekst, en niet uit het *Colophon* genomen.

II. *Item een seer notabel ende Profitelick Boecxken, gheheeten Den Spyegel der Jonghers, vergadert bi een seer notabel ende gheleert Man.*

tHantwerpen in-8°. - In rym; omtrent 1490.

Aldus beschreven op den Catalogus der verkooping van I. Lelong, onder N^r 2742 der 8^{vos(1)}.

Van dezen druk kan ik ook niets meer zeggen.

III.

Hier beghint een seer notabel ende profitelijck boecxken gheheeten den Spijeghel der ionghers □□□□

(1) Bl. 52.

(1) Bl. 201.

XIV

Op den titel, onder dat opschrift, is eene houtsnede voorstellende eenen heiligen Antonius met nimbus en verken, en eenen heiligen Franciscus met eene remonstrans in de hand, waarop de letters: **i.h.s.**

Deze plaet heeft dus niets gemeen met den inhoud van het boekjen.

Op bladzijde 1^b leest men:

*Hier beghint een seer notabel ende profitelijc boecxkē gheheeten dē
spiegel, enz.*

Ik heb geheel dit voorwoord reeds hierboven gegeven.

Dan volgt het gedicht tot op bl. 15^a, alwaer van onder staet:

Die dese materic heeft besereuen
Ende in rijmē heeft versaemt

en het vervolg op bl. 15^b:

Veer gode moet hi sijn verheuen
Lambertus goetmā es hi ghenaemt
Int selue iaer hier nae gheraemt
Dusent .CCCC. LXXX en □ acht
Was dit boecxken soe dat betaemt
Den derdē in maert volbracht
Deo Gracias.

*Gheprent Thantwerpen buijtē die camerpoorte int voghelhuijs Bi mi
Goijuaert Back...?.□?.□*

Op bladzyde 16^a, zijnde de voorlaetste, komt wederom eene houtsnede voor, waarop een ridder is afgebeeld, die in de linker hand eenen boog, en in de rechter twee pylen houdt. Bovenaan staet het monogramma of teeken van den graveur.

Eindelyk op blz. 16^b, die de laetste is, staet het drukkersteeken.

Een exemplaer van dezen druk bestaat op de Koninklyke Bibliotheek te 's Gravenhage⁽¹⁾.

De heer Buddingh bediende zich van dit exemplaer, en trok er vijf uitgebreide proeven uit, die ik hierachter als *Bylage* op nieuw laet drukken, om te bewyzen dat de tekst van de onderscheidene uitgaven byna gelijk is gebleven, en in 't algemeen slechts onbeduidende verandering in tael en spelling heeft ondergaen. Deze geleerde heeft die brokken met al de verkortingsteeken, in den ouden druk in veel grooteren getale dan in dien, welke voor deze uitgave gediend heeft, voorkomende, opgenomen. Ik achtte zulks voor de hierachter bygevoegde *Bylage* onnoodig.

IV. Een druk te Antwerpen in 1501, by Hendrik Eekert van Homberch verschenen.

Hiervan bestaat insgelyks het eenige my bekende exem-

(1) Het is nauwkeurig beschreven in den met zoo veel zorg opgestellten *Catalogus librorum saeculo XV° impressorum, quolquol in Bibliotheca regia Hagana asservantur* van den heer Holtrop, blz. 86. Volgens dien heb ik het hier aangeduid; doch ik heb er nog eenige meerdere byzonderheden kunnen byvoegen, die my door den heer bibhothekaris M.F.A.G. Campbell werden medegedeeld, en voor welke ik hem hier mynen hartelyken dank betuig.

plaer op de Koninklyke Bibliotheek te 's Gravenhage. Het werd reeds aengehaeld door den heer Buddingh⁽¹⁾; doch dank aen den heer Campbell, kan ik omtrent hetzelfde eenige nadere inlichtingen geven.

Het eerste blad (waerschijnlyk met titel), ontbreekt. Het boekjen begint met *sig.*
A II.

O hemelsce conīc god almachtich
Vader sone enī heylige geest
Drie personē een god warachtich
Verleent ōs gracie enī wijshez meest....

Het eindigt op bladzyde 15^b aldus:

Voer gode moet hij sijn verheuen
Lambert9 Goetman is hi ghenamt.
Int selue iaer hier na gheraemt
Dusent. CCCC tachtentich enī acht
Was dat boecken so dat betaemt
Dē derdē dach in merte volbracht.
Deo gracias..

Dit boecxkē is gheprent tAntwer
pen Binnē der Cāmerpoorte bi my
Henrick Eckert van Homberch. Int iaer ons
heeren M.CCC enī I.

Bl. 16 heeft *recto* eene houtsnêeplaet voorstellende de Koningin des Hemels, aen wier rechter hand eene vrouw met eenen palmtak, en aen wier linker eene vrouw met een zwaerd. De vloer is geruit wit en zwart.

(1) Bl. 104.

Op de keerzyde van dit blad is nog eene plaet, verbeeldende eenen vorst op den rechterstoel zittende, met vier persoonen, burgerlyke en geestelyke, aen zyne zyden. Voor hem, beneden den troon zit een schryver of greffier. De vloer waerop zy staen, is insgelyks, zoo als op de andere houtsnede, wit en zwart.

Het is in klein 8°, telt 20 regels op elke bladzyde en heeft 16 bladen of 32 bladzyden even als de druk van Back. De boekjens zijn blad op blad naer elkander nagedrukt. Het verschil in de spelling is zeer luttel.

V. Op de Koninklyke Bibliotheek te Parijs berust:

Den Spiegel der Jongers. Gheprent tot Leyden, by my Jan Zeuers. 12. Met houtsneëplaten.

De heer L.Ph.C. Van den Bergh, die hierop de aendaecht trok⁽¹⁾, heeft de acht laetste verzen afgeschreven:

Die dese materie heeft bescreuen
 Ende in rimen heeft versaemt,
 Voer gode moet hi sijn verheuen
 Lambertus goetman is hi genaemt
 int selve iaer hier nea (*sic*) gheraemt
 Dusent .CCCC. tachtentich ende acht,
 Wort dit boeck so dat betaemt
 Den derden dach in maerte volbracht.

Jan Zeversz drukte te Leyden by den aenvang van de zestiende eeuw.

Ik heb hierboven reeds den twyfel geopperd, of men

(1) *Verslag der historische Nasporingen, op gezag van het Gouvernement, in den jare 1838, in Frankrijk gedaan.* Arnhem 1839, bl. 50 en 89.

XVIII

deze uitgave niet voor de zelfde te houden heeft, als die welke gewaendelyk in 1488, te Leiden zou gedrukt zijn, en waarvan men geen exemplaer schijnt terug te kunnen vinden.

VI. Een druk te Antwerpen by Willem Vosterman.

Aen het exemplaer, dat ik daarvan bezit, en hetwelk vroeger aen den bekenden engelschen boekverzamelaer R. Heber toebehoorde, ontbreekt de titel of bl. A i. Dan begint op bl. A ii;

O hemelsche coninck god almachtich
Vader sone heylighe gheest.

Het boekjen in den staet, waerin het zich bevindt, telt nog 13 bladen of 26 bladziden, en op elke der vijf-en-twintig eerste bladziden 20 verzen en op de laetste slechts zes:

Voor gode moet hi sijn verheuen
Lambertus goet man⁽¹⁾ is hi ghe-naemt
Int selne iaer hier nae ghe-raemt
Duysent .CCCC. tachtentich ende acht
Wort dit boeck so dat betaemt
Den derden dach in Meerte volbracht.

Gheprint Thantwerpen buyten dye
Camerpoorte inden gulden Een
horen, by my Willem
Vorsterman.

□

(1) Deze naem is aldus in twee woorden en zonder groote letter gedrukt, maer de andere eigennamen, zoo als *Maria*, *Augustijn*, enz. komen insgelyks zonder groote voorletter voor, en talryke samengestelde woorden, zoo als *evangeli boeken*, *queken hoot*, *honinch raten*, enz. zijn in tweeën gesplitst.

XIX

Deze uitgave is met geene hoegenaemde houtsneden versierd; er zijn ook zeer weinige verkortingsteekenen gebruikt.

Willem Vosterman, werd als meester drukker in de Sinte-Lueasgilde van Antwerpen in 1512 aenveerd, en bekleedde daerin het dekenschap in 1527-1528 en in 1542-1543⁽¹⁾.

Deze uitgave van Vorsterman is voor dezen herdruk letterlyk gevolgd.

Ten slotte zal ik hier doen opmerken, dat in dezen druk⁽²⁾, zoo wel als in dien van Hendrik Eckert van Homberch⁽³⁾, het boekjen *Der Kinderen Spiegel*, en niet den *Spiegel der Jongers*, zoo als in dien van Godevaert Back, genoemd wordt.

C.P. SERRURE.

Gent, den 20^{en} July 1860.

(1) Zie VAN DER STRAELEN, *Geslagt-Lyste der Nakomelingen van Christoffel Plantin*. Antw. 1858, in-4° bl. 560.

(2) Zie bl. II.

(3) De heer Buddingh deed reeds die opmerking omtrent deze uitgave.

De spiegel der jongers

O hemelsche coninck, God almachtich,
Vader, Sone, Heylighe Gheest,
Drie personen een God warachtich,
Verleent ons gracie ende wijsheyt meest

Hier so leuen onbeureest,
Dat wi moghen, sonder sneuen,
Metten enghelen houden feest,
Hier bouen int eeuwich leuen!

Een materie heb ick gheheuen
Voor ionghe kinderen sonderlinghe,
Ende wten latijn in duytsche bescreuen,
God gheue dat icse mach volbringhen!

Men sal die kinder tot duechde dwinghen
 Wanneer si comen ten verstande;
 Alst wisken groen is so salment wringhen,
 Tis quaet oude honden *leren* gaen in banden.

Niet willen leeren is een schande,
 Consten te connen is groot eere,
 Al sijn die consten menigherhande,
 Wie consten can, hi is een heere.

Hier omme heb ick ghearbeyt seere
 Nacht ende dach, vroeck ende spade,
 Om te vinden een goede leere,
 Nae tbeuelen der wijsen rade.

Dus hebbe ick bider Gods ghenaden
 Een goede materie te samen gheraemt,
 Ende tgoede ghescheyden wten quaden;
 Diet wel onthout blijft ongheblaemt.

‘Der kinderen spieghel’ ben ick ghenaemt.
 Die wil comen tot staet ende eeren,
 Die moet sijn leuen, eer dat betaemt,
 Tot wijsheyt ende tot duechden keeren.

So wie dat onthout mijn leeren,
 Hi sal regueren, sijt des becant.
 Scriftuere die seyt: Si bliuen heeren,
 Wie reden ghebruyct beyde ende verstant.

Nu wil ick beghinnen, al te hant,
 Den kinderen te leeren een nyeuwe dicht;
 Ick hope sy werden in duechden gheplant,
 Wie hem met sinnen daer nae richt.

Tis noch beter tseyl gheswicht
 Dan te leuen in ouermoet;
 Op aerde en is gheen dinck so licht
 Ten valt hem swaer diet node doet.

Veel dinghen hebben crancken spoet
 Mits traechheit, diet wel versint,
 Mer winninghe maect den arbeyt soet
 Ende maect den vroeden dicwil blind.

Die menighe is gaerne daer omtrent
 Daervan ontfanghen is den raet,
 Mer wie dat goet of gauen mint,
 Hi en vraghet niet hoet den armen gaet.

Inwendighe nijt ende eyghen baet
 Die hebben Roome ghedestruert,
 Ende ionghen raet, dese drie, verstaet,
 Hebben dicwil trecht verkeert.

Hi is ter werelt nv gheeert
 Die loose vonden vinden can;
 Sulcke consten men nu studeert,
 Ick wijse tvonnisse, wijst mi den man.

Waer blijft die arme mensche dan
 Als hi voort recht sal doen sijn woort?
 Den rijcken helptmen haest daer van,
 Die arme wort dan cleyn ghehoort.

Metten ouden hout altijd accort,
 Die God ontsien waer hi verkeert,
 So segghen die lieden van v rechteuoort:
 ‘Die ionghe is wijs ende wel gheleert.’

Der kinder sinnen, diet wel grondeert,
 Sijn onbelast van eenighen bedriue,
 Ghelijck een tafel reyn gheplaneert,
 Daermen goet oft quaet in mach scriuen.

En hebt geen spraeck met lichte wijuen,
 Si breyden haer net, ghi wert bespiet,
 Wacht v daer voor bi uwen lijue,
 Al spreken si schoon, si en meynens niet.

Tot gheenen tijden, wat v gheschiet,
 En wilt v eere niet ouer gheuen;
 Al hebdi lijden of verdriet,
 Wilt altijd op hope leuen.

Wi vinden inden latijn bescreuen,
 Dat hope is dat beste goet,
 Si can den menschen vroechde gheuen
 Ende tot allen dinghen goeden spoet.

Hout v tonghe in v behoet,
 Ende draecht op niemant nijt oft haet,
 Sijt altijd huesch, thoont blijden moet
 Wanneer ghi achter straten gaet.

Eer elcken na sinen staet,
 Ende en weest niet stom ghelijc de dieren;
 Sijt rijp van wesen, hebt goet ghelaet,
 En brenct niet voort gheen nieu manieren.

Sijt rechtuaerdich int hantieren,
 Met Gode ende eeren wilt v gheneren;
 Leert wijsheyt pleghen aen die mieren,
 Die tsomers soecken dat si swinters v'teren.

En wilt niet volghen al v begheren,
 Met v besnijden in allen dinghen;
 Noch tegen de waerheyt en wilt niet sweren,
 Ghi sout v siele in laste brenghen.

Gheen loghentael en suldy menghen
 In woorden, die ghi doet vermaen;
 En wilt niemant tot boosheyt dringhen,
 So suldi goeden loon ontfaen.

Die metten swaerde gaerne slaen,
 Metten swaerde wert hi verslaghen;
 Die niet en wil in tijts afstaen,
 Die noot sal hem doen verdraghen.

Alsmen hem sal gaen beclaghen
 Ende spreken met recht voor sine misdaet.
 Dan sijn in laste vrienden ende maghen,
 Sijns selfs en weet hi gheenen raet.

Dan is te claghen veel te laet
 Als die dinghen sijn gheschiet;
 So wie hem wachten wil der daet,
 Die en sal niet comen in dat verdriet.

Als die mensche al ouersiet
 Ende merct dat hi steruen moet,
 So en baet hem alle sijn hope niet,
 Want dan en helpt ghelt noch goet.

Die doot is rasscher dan een vloet,
 Want si wacht ons tot allen stonden;
 Weest op v hoede, sidi vroet,
 Eer v lichaem wert ontbonden.

Die Heylighe Kerck gheeft ons oorconde,
 Dat wi sullen leuen na haren rade,
 Als biecht te spreken ende belijen de sonden,
 Dies niet en doet sijnre sielen schade.

Doet penitencie eert wort te spade,
 Den tijt is cort om hier te sine;
 Soect altijt aen God ghenade,
 So moechdi ontgaen die helsche pijn.

En drinct niet droncken in bier oft wijne,
 In die tauerne, hier oft ghinder,
 Het quetsset seer die sinnen dijne,
 Ende ghi wert daer bi gheacht te minder.

Droncken lieden ende ionghe kinder
 Maken dicwils openbaer
 Verholen dinghen, daer groten hinder
 Den menighen is gheuolghet naer.

Die selue plant heeft goede waer,
 Want selue hebben is goet cruyt,
 Hebdi selue en maect gheen maer,
 Ick meyn selue diemen in kisten sluyt.

Men acht hem voor een arm schofuyt
 Die ter werelt niet en heeft,
 Trout hi dan een arm bruyt,
 Hi is die armste die leeft.

Men vinten seldom die gaerne geeft,
 Wie niet en heeft, hi is onwaert,
 Ende als hi dan van ouden beeft,
 Een yeghelic is van hem veruaert.

Dan is dat woort te hooren hart,
 Alsmen seyt: 'God help v, vrient!'
 En hebdi te voren dan niet ghespaert,
 So werdi verschonen al omtrent.

Wildi wesen wel ghemint
 Ende met uwen ghebueren niet kijuen,
 Wat ghi beghint te voren versint,
 Wacht v te schelden met quaden wijuen,

Ende niemant in quaetheyt stiuën,
 Noch valscheyt dencken in uwen moet;
 Hout Gods gheboden, wilter bi bliuen,
 So moechdi ontgaen der hellen gloet.

Die .x. gheboden.

Dits deerste ghebot nae mijn beuroet:
 Mint God met herten bouen al,
 Ende anderen menschen also doet
 Als ghi wilt datmen v doen sal.

Dat .ij. ghebot.

Ghi en sult oock, groot noch smal,
 Den naem Gods ydelijc noemen,
 Noch bi hem sweeren int ghetal,
 Oft ghi sout v siele verdoemen.

Dat .iiij. ghebot.

God sal wesen v behoeder,
 Ist dat ghi viert die heylighe dagen;
 En viert ghijse niet, ghi sijt tonuroeder,
 Want God sal v daer om plaghen.

Dat .iiij. ghebot.

Oock en suldi niet versoemen
 Altijt te eeren vader ende moeder;
 Sijt hem onderdanich, het sal v vromen,
 Hout vriendschap met vader ende moeder.

Dat .v. ghebot.

En wilt, door niemants claghen,
 Een dootslagher sijn metten wercken
 Noch metter herten tot ghenen daghen,
 So sidi kinder der Heyligher Kercken.

Dat .vj. ghebot.

Hi waer onvroet die v dat riet,
 Dat ghi sout yemant stelen tsine,
 Het is verboden, en doet des niet,
 Die leste noot is int schijne.

Dat .vij. ghebot.

Oncuysheyt en laet van v niet mercken
 Bouen huwelic, wat v gheschiet,
 Want het leeren ons die clercken,
 Dattet God so selue ghebiet.

Dat .viij. ghebot.

Ghi en sult in gheenre noot
 Valscheyt tuyghen teghen recht,
 Ghi brenct dijn siele in laste groot,
 Ende werdt daer om des viants knecht.

Dat .ix. ghebot.

Wildy schouwen die eeuwighe pijn,
 En begheert niemants beddeghenoot;
 Stelt daer van therte dijn,
 Het is verboden, ick segt v bloot.

Dat .x. ghebot.

En sijt van v seluen niet so slecht,
 Dat ghi begheert eens anders goet,
 Of ghi comt in des viants hecht,
 Beneden inder hellen gloet.

En wilt niet draghen hoghen moet
 Op schoonheyt, rijcheit oft stercheit mede,
 Si zijn ghereyst, sijt des wel vroet,
 Die hier besaten borch ende stede.

Wildy leuen in goeden vrede,
 Maect uwen staet van cleynen bewinde;
 Si waren rijck in tijden voorleden
 Die nae quamen in grooter allinde.

Van tghene dat ick meest befinde,
 Als ick ghelesen heb int latijn,
 Dat is, dat ick gheen beter en vinde
 Van wel te doen ende vrolijck te sijn.

Sulck thoont van buyten blijde aenschijn,
 Int herte heeft hi swaer verdriet,
 Eens anders weluaren doet haer pijn
 Al ist dat hem en costet niet'

Alsulck gheselschap altijd vliet.
 Sijt altijd huesch in uwen mont;
 Wat ghi hoort of wat ghi siet,
 En doetet gheenen mensche cond.

Die sulcke is van woorden ront
 Als hi van ghenoechten hoort,
 Die sulck die heeft so valschen gront,
 Dat hijt vertelt in arghe voort.

So wie van sinne die wert verstoort,
 Die en is niet waerdich dat hi regeert;
 Hi en is van sonnen niet wel ghestelt
 Die eenen anderen sijn nautste seyt.

Die sijn boosheyt so cleyn weecht
 Die hi selue heeft ghedaen,
 Ende dier op den ontschuldighen leyt,
 Die sal quaden loon ontfaen.

Des morghens suldi vroeck opstaen,
 Dat rijcke Gods suldy eerst soecken,
 Ende dan om uwen orbaer gaen,
 Soo leeren ons die euangeliboecken.

En wilt v niet te seer vercloecken
 Als v vyant wil crancken di;
 Hout *hem* gheen stede, maer wijct in hoecken,
 Tis v te prijsen, onthout dat van mi.

Op uwen vrient en sijt niet te vri,
 Men kent ghenen vrient dan inder noot,
 Staet hi v dan met herten bi,
 So ist v, vrient, ick segt v bloot.

Ten is gheen heer van macht so groot,
 Die gheen vrienden van doen en heeft;
 Hi is veel ghecker dan een quekenhoot
 Die den eenen om den anderen gheeft.

Al te haest is hi ghesneeft
 Die hem aen een riet wil houwen,
 So vaert hi die op heren steeft,
 Men en salse niet te nauwe betrouwen.

Die vriendschap begeert *van* scone vrouwen,
 Die lekker sijn ende seer vertaert,
 Wie gheven mach hi wort onthouwen,
 Is hi ghebaert of onghebaert.

Een luttel goets is haest gheschaert
 Die gaerne tot allen mercten gaet;
 Wie dat om den ouwer spaert,
 Mi dunct hi heeft der wijsen raet.

Die ouder en heeft gheen meerder smaet
 Dan Venus te begheeren bouen cracht,
 Want vanden vrouwen wort hi ghehaet
 Ende van oude matronen seer veracht;

Si en hebben niet eens ghedacht
 Minne te draghen op yemant el
 Dan op die ghene, die, dach ende nacht,
 Connen hantieren der minnen spel.

Als ghi wort out, bedwinct v wel,
 Al heeft v een matroon verspiet,
 Si heeft v lief, niet om v vel,
 Mer om v ghelt, ende anders niet.

Liefde te draghen en is gheen verdriet,
 Een wijf te nemen is goet spel,
 Ende trouter gheen, wat v gheschiet,
 Ghi en kentse te voren wel.

Uwen vrient te manen en sijt niet fel,
 Die v te dienste heeft ghestaen;
 Sidy hem schuldich, betaelt hem snel,
 So suldy prijs ende danck ontfaen.

Heeft v vrient v yet misdaen,
 En wilt dat metten swaerde niet wreken;
 Gheeft hem goede woorden *ende* laten gaen,
 Men sals v groote eere spreken.

Hout v altoos so ondersteken
 Van dat v is met Gode ghebleuen,
 So en mach v naemaels niet ghebreken,
 Wildi daer af subtylick leuen.

Catho heeft ons beschreuen,
 Dat hi is dom ende seer onuroet
 Die so veel heeft wech ghegheuen,
 Dat hi namaels bidden moet.

Ghi en sult niemant sijn te goet
 Reden te gheuen van datmen v vraecht;
 Sijt milt *van* woorden *ende* geeft antwoord soet,
 So hebdi prijs ende danck beiaecht.

So wie hem voor die doot versaecht,
 Hem en baet sijn leuen niet;
 Ten baet gheen kermen noch gheclaecht,
 Die doot die heeft ons al verspiet

En wilt niet claghen v verdriet
 Dan trouwe vrienden, diet met v draghen;
 Ghi mocht den sulcken claghen v ghesiet,
 Diet gaerne soude horen ghewaghen.

Sijt altijd trouwe in uwen daghen,
 Laet v woort v seghel sijn;
 Set gheen betrouwen op vrient of magen,
 Siet selue toe, die baet is dijn.

Trou te soecken en is gheen pijn,
 Gheen trou te vinden is groot verdriet;
 Trou is verdreuen wt haer termijn,
 Trou is verloren, ghi soect om niet.

Hebdi te doen met yemant yet,
 Aenmerct dat eynde hoet mach vergaen;
 Twesen der menschen eerst aensiet,
 So en wordi bedroghen niet saen.

Lortsers, slotsers, die zijn op die baen,
 Lieghers, bedrieghers, die houden stant;
 Den onnoselen te bedrieghen ist hem gedaen,
 Wacht v te comen aen haren cant.

Si sijn te hants so vast gheplant,
 Dat sijt belortsen in allen siden,
 So wat si crighen metter hant
 Ten mach hem ontsitten noch ontrijden.

Metten blijden wilt v verblijden
 Ende metten droeuen sijt droeuich mede;
 Quaet gheselschap wilt altijd mijden,
 En brenct niet voort eenighe seden.

Als ghi te gaste sijt ghebeden,
 Daer goet gheselschap is versaemt,
 En wilt niet kiezen die hoochste stede,
 Ghi mocht daer worden in beschaemt.

Die weert mocht segghen ongheblaemt:
 ‘Staet op, ghi moecht v van hier saten,
 Hier moet een sitten diet dat betaemt!’
 Dan moet ghi die stede met scande laten.

Spijs ende dranck die neemt bi maten,
 Diemen v ter tafelen brenct;
 En wilt niet slocken ghelijck den vraten,
 Si eten dat hem den buyck ontsinct.

Eer ghi eet of eer ghi drinct,
 Ende tbroot op die tafel is gheleyt,
 Die spijs te ghebenedijen eerst bedinct
 Ende oock dat die gracie wort gheseyt.

Valt daer twist, spreekt int bescheyt,
 Ende selue en maect gheen discoort;
 Ende neemt den dranc niet so planteyt,
 Dat ghi wort droncken of versmoort.

Ouer tafel en brenct niet voort
 Langhe prologhen, het waer v schande;
 En wilt niet spreken een dorper woort,
 Noch niet veel koteren aen v tanden.

Al brenctmen gerechten menigerhande,
 En wilt die spijs niet eerst aentasten;
 Nae costumen vanden lande
 Betaemt den weert, ende niet den gasten;

Ghi en sult niemant te seer verlasten
 Met toe te drincken bier oft wijn;
 Die sober sijn ende dicwil vasten
 Sietmen selden droncken sijn.

Die sulcke heeft dicwils pijn
 Van spijs of drancke te sijn versaet,
 Daer teghen en is gheen medecijn
 Dan soberheyt, nae Senecas raet.

So wie v seyt dat v mistaet,
 Nemet in dancke, het is v vrient;
 En brenct niet voort een anders quaet,
 Sijt altijd hoesch ende siende blint.

Laet alle dinck also ghijt vint,
 Ghi wort ghemint, sijt des wel vroet,
 So wie hem alle dinck onderwint
 Int eynde doet hem seldom goet.

Gaet gaerne ter kercken, wat ghi doet,
 Hebt God ende Maria wtuercoren;
 Hoort gaerne misse met groot ootmoet,
 God en laet v niet verloren.

Wildi deuotelijck misse hooren,
 Tyttelijcke sorghe wilt van v stellen,
 Ende valt op v knien te voren,
 Of staet al stille sonder yemant te quellen.

Totter kercken suldi v snellen
 Ende heymelic v ghebede stichten;
 Als ghi hoort tgheclanck der bellen,
 Om Gode te sien suldi v rechten.

U ooghen suldi altijd swechten
 Ende op niemant meecke slaen;
 Wat ander doen wilt niet berechten,
 Nuchteren suldi ter kercken gaen.

Seuen voeten so suldi staen
 Vanden outaer, so ghi mocht ramen;
 Sonder Gode te lonen szept niet van daen
 Ghi en hebt die benedixie tsamen.

Dan suldi tot steden, die v betamen,
 Om te winnen v daghelijcx broot,
 Haestelijck gaen in Gods namen;
 God sal v helpen wter noot.

Nu hoort een weynich na mijn woort:
 Sinte Augustijn doet ons vermaen,
 So wie deuotelijck misse hoort,
 Seuen duechden sal hi ontfaen.

Die eerste duecht, na mijn verstaen,
 Verleent hem God tot sijnre baten,
 Sijn daghelijcx broot sal hi ontfaen,
 Daer hi van leuen mach bi maten.

Dander duecht, als ghi moecht vaten,
 Daghelicsche sonden, verstaet wel mi,
 Ende ydele glorie werden hem verlaten
 Hoort die misse, dat segghe ick di.

Ten derden mael so sal hi
 Quijtschellinghe crighen rechtenoort,
 Van vergheten sonden wesen vry,
 Hoort hi misse onghestoort.

Die vierde duecht, die ghi nu hoort,
 Dat die mensche niet en mach
 Sijn siele verliesen, verstaet dat woort,
 Hoort hi misse op dien dach.

Die vijfste duecht, die ic versach,
 Misse te horen, mach hi verweruen,
 Al waer hi noch so quaden ghewach,
 Hi en sal niet onuersienlijck steruen.

Die seste is van sulcken bederven,
 Dat hi gheestelijck mach ontfaen
 Gods lichaem, ende daer toe eruen
 Dat rijcke Gods, na mijn verstaen.

Die seuende is, na mijn vermaen,
 Van sulcker macht ende ghewelt,
 Dat alle die stappen, die si gaen,
 Vanden enghelen worden ghetelt.

Wie misse hoort, hi wort ghestelt
 Tot allen duechden, ende wel ghefondeert
 Die seuen vruchten voor vertelt
 Van Godt te crighen, nae sijn begheert.

Die metten goeden conuerseert,
 Hi wort beter, ic segt v claer;
 Metten quaden wort hi verkeert,
 So spreekt Dauid openbaer.

So wie wil leuen sonder vaer,
 Die leyde sijn leuen recht voort,
 Dat van hem gheen quade nieumaer
 Onder den lieden en wort ghehoort.

Die van sinnen dicwil wert verstoort,
 Het cort hem sijn leuen seluen seere;
 Hi is gheck ende wel verdoort,
 Die voor een ander set goet ende eere.

Die Heylighe Schrift gheeft ons leere:
 So wie tot sonden gheuet raet,
 Die valt in pijnen, min noch meer,
 Als die ghene die doet dat quaet.

Si en sijn allen niet sculdich der daet,
 Die valscheyt van een ander spreken;
 Merct oock die metten oren vaet,
 Ghelijcke swaer wilt God dat wreken.

Het waer veel nutter tseyl ghestreken
 Dan te wesen in anxte groot;
 Tis beter met scande gheweken
 Dan met eeren te blijuen doot.

Pijnt v altijd te winnen v broot
 Die wijle ghi vroom zijt ende ghesont;
 Die tijt mach comen het wert u noot
 Als ghi niet meer winnen en cont.

Die wil volghen sinen mont
 Ende hem ter leckernien stelt,
 Hy wort gheseylt haest inden gront,
 Armoede wort hem int eynde ghespelt.

So wie hier zijn lichaem quelt
 Met spijsse of dranck bouen maten,
 Die doot die volcht hem met ghewelt,
 Gheen medecijn en mach hem baten.

Eylaes! dan moetet sijn ghelaten,
 Wanneer dat comt die leste noot,
 Dat voor was soet als honichraten,
 Dat wort dan bitter, ick segt v bloot.

Ick bid v, kinder, door die doot,
 Die Christus stierf aent cruyce machtich,
 Onthout dese leere, cleen ende groot,
 Spieghelt v hier in met sinnen bedachtich.

Ende aenroept altijt God almachtich,
 Dat hi verlicht uwen gheest,
 Dat ghi moecht comen in trijc warachtich,
 Daer blijerschap sal wesen aldermeest,

Ende dat besitten onbeureest
 Van eewen tot eewen, sonder begheuen,
 Ende metten enghelen houden feest,
 Hier bouen int eeuwighe leuen.

Die dese materie heeft bescreuen
 Ende in rijmen heeft versaemt,
 Voor Gode moet hi zijn verheuen,
 Lambertus Goetman is hi ghenaemt.

Int selue iaer hier nae gheraemt,
Duysent .CCCC. tachtentich ende acht,
Wort dit boeck, so dat betaemt,
Den derden dach in Meerte volbracht.

Gheprint Thantwerpen buyten dye Camerpoorte inden gulden Een horen by my
Willem Vorsterman.

Bylage.

I.

o Hemelsche conine, God almachtich,
vader, sone ende heilige geest,
drie personen, een God warachtich,
verleent ons gracie ende wijsheyt meest,

hier so te leven onbevreesst,
dat wi moghen, sonder sneven,
metten enghelen houden feest,
hier boven in 't eewich leven!

Een materie heb ie gheheven,
voor jonghe kinderen sonderlinge,
ende wten latijn in duytsche besereven;
God gheve, dat iese mach volbringen!

Men sal de kinder tot duechden dwingen,
wanneer si comen ten verstande:
als 't wisken groen is so salmen 't wringen,
't is quaet oude honden leren gaen in banden.

Niet willen leeren is een seande,
consten te eonnen is grote eere;
al sijn die consten menigerhande,
wie consten can, hi es een heere⁽¹⁾.

(1) Men vergelyke deze regels met den aenvang van het dichtwerk, hiervoren bl. 1-2.

II.

't Is nog beter 't seyl gheswicht
dan te leven in overmoet;
op aerden en is gheen dinck so licht,
ten valt hem swaer, die 't node doet.

Veel dinghen hebben die erancken spoet,
mids traecheyt, die 't wel versint;
mer winninge maect den arbeit soet,
ende maeet den vroeden diewil blint.

Die menige is gaerne daer omtrent
daer af ontfanghen is den raet;
mer wie dat goet oft gave mint,
hi en vraecht niet hoe 't den armen gact.

Inwendighe haet ende eyghen baet,
die hebben Rome ghedestruert,
ende jonghen raet, dese drie, verstaet,
hebben diewil 't recht verkeert.

Hi is ter werelt nu gheeert,
die lose vonden vinden can;
sulcke consten men nu studeert:
ic wise u 't vonnisse, wijst mi den man.

Waer blijft die arme meusche dan
als hi voer 't recht sal doen zijn woert?
den rijcken helptmen haest daer van,
die arme wert daer cleyn ghehoort.

Metten ouden hout altijd accoort,
die God ontsien, waer ghi verkeert.
So seggen die lieden van di, rechte voort:
'die jonghe es wijs ende wel gheleert.'

Der kinder sinnen, die 't wel grondeert,
sijn onbelast van eenighen bedrive,
ghelije een tafel reyn geplaneert,
daermen in goet oft quaet mach seriven.

En hebt geen sprake met lichten wiven,
 si breiden haer net, ghi wert verspiet;
 wacht u daer voer bi uwen live,
 al spreken si schoon, si en meynen 't niet.

Tot gheene tiden, wat di ghesciet,
 en wilt dijn eere nyet overgheven;
 al hebdi liden oft verdriet,
 wilt altijd op hope leven.

Wy vinden in 't latijn bescreven,
 dat hope is dat beste goet:
 si can den mensche vruechden geven,
 ende tot allen dinghen goeden spoet.

Hout dijn tonghe in dijn behoet,
 en draecht op niemant nijt of haet.
 Sijt altijd huesch, toont bliden moet,
 wanneer ghi achter straten gaet.

Eert elcken na sinen staet,
 ende weest niet stom ghelijc die dycren.
 Sijt rijp van wesen, hebt goet gelaet,
 en bringt voort geen nieuwe manieren.

Sijt rechtvaerdich in 't hantieren,
 met Gode ende eeren wilt u gheneren.
 Leert wijsheit pleghen aen die mieren,
 die 't somer socken dat si 's winters verteren.

En wilt niet volgen al dijn begeren:
 mer di besniden in allen dinghen,
 noch tegen die waerheyt en wilt sweren,
 ghi soudt u siel in laste bringhen.

Gheen loghentalen suldi minghen
 in woerden, die ghi doet vermaen;
 en wilt niemant tot boosheit dringhen,
 so suldi goeden loon ontfaen⁽¹⁾.

(1) Zie hiervoren bl. 3-5.

III.

Op dinen vriend en sijt niet te vry:
men kent geen vriend dan inder noot,
staet hi u dan met herten bi,
het is dijn vriend, ie segt u bloot.

Ten is geen heere van macht so groot,
die gheen vrienden te doen en heeft.
Hi is veel geeker dan een quackenhoot,
die den eenen om den anderen gheeft.

Al te haest es hi ghesneeft,
die hem aen een riet wil houwen:
soe vaert hi, die op heren steeft;
men salse niet te nauwe betrouwen;

Die vrientscap begeert van vrouwe,
die leeker sijn ende seer vertaert,
wie gheven mach, hi wert onthouwen,
is hi ghebaert oft onghebaert.

Een luttel goets is haest ghescaert,
die gaerne tot allen mercten gaet;
wie dat omden ouder spaert,
mi dunct, hi heeft der wysen raet.

Die ouder en heeft geen meerder smaet
dan Venus te begheren boven cracht;
want vanden vrouwen wert hi ghehaet,
ende van oude matronen seer veracht;

Sy en hebben niet eens ghedacht
minne te draghen op yemant el,
dan op die ghene, die dach ende nacht,
connen hantieren der minnen spel.

Als ghi wert out, bedwinct u wel,
al heeft u een matrone verspiet;
sy heeft u lief, niet om u vel,
mer om u ghelt, ende anders niet.

Liefde te draghen en es gheen verdriet:
 een wijf te nemen es goet spel;
 en⁽¹⁾ trouter gheen, wat u geschiet,
 ghi en kentse te voren wel.

Dinen vriend te manen en sijt niet fel,
 die u te dienste heeft ghestaen;
 sidi hem sculdich, betaelt hem snel,
 soe suldi prijs ende danek ontfaen.

Heeft di dijn vriend yet mesdaen,
 en wilt dat metten swaerde niet wreken;
 gheeft hem goede woerde ende laten gaen,
 men sal 't di grote eere spreken⁽²⁾.

IV.

Nu hoort een weynich na mijn woert,
 sinte Augustijn doet ons vermaen:
 so wie devotelyc misse hoort,
 seven duechde sal hi ontfaen.

Die eerste duecht, na mijn verstaen,
 verleent hem God tot sijnre baten;
 sijn dagheliex broot sal hi ontfaen,
 daer bi hi leven mach hi maten.

d'Ander duecht is, ghi moecht vaten,
 dagelijese sonde, verstaet mi wel,
 ende ydel glorie wert hem versaect,
 hoort die misse, dat segghe ic di.

Ten derden mael, so dat hi
 quytseellinge crighe, rechte voort,
 van vergheten sonde ende wesen vry,
 hoort die misse onghestoort.

(1) *en*, by Buddingh staet er *een*.

(2) Zie bl. 12-14.

Die vierde duecht, die ghi nu hoort,
dat die mensche niet en mach
sijn siele verliesen, verstaet dat woert,
hoort hi misse op dien dach.

Die vijfste duecht, die ie versach,
misse te horen mach, hi verwerven,
al waer hi in noch so quaden ghewach,
hi en sal niet onversienlie sterven.

Die seste is van sulcken bederven,
dat hi gheestelijc mach ontfaen
Gods lichaem, ende dacrtoe erven
dat rijcke Gods, na mijn verstaen.

Die sevende is, na mijn vermaen,
van sulcker macht ende ghewelt,
dat alle die trappen, die si gaen,
van den enghelen werden ghetelt.

Wie misse hoort, die wert ghestelt
tot allen duechden ende wel ghefondeert
die seven vruchten, voer vertelt,
van Gode te erighen, na zijn begheer⁽¹⁾.

V.

Ick bidde u, kinder, doer die doot,
die Cristus sterf aen 't eruce machtich,
onthout dese leere, cleyne ende groot;
spiegelt u hier in met sin bedachtich,

ende aenroept altijt God almachtich;
dat hi u verlichste dinen gheest,
dat ghi moecht comen in 't rije warachtich,
daer bliscap sal wesen alder meest,

(1) Zie bl. 19-20.

ende dat besitten onbevrees
 van eewen tot eewen⁽¹⁾, sonder begeven,
 ende metten enghelen houden feest,
 hier boven in dat eewighe leven.

Die dese materie heeft besereven,
 ende in rymen heeft versaemt
 voer Gode moet hi sijn verheven,
 Lambertus Goetman es hi ghenamt.

In 't selve jaer, hier nae gheraemt,
 Dusent CCCC.LXXX en acht,
 Was dit boeexken, soe dat betaemt,
 den derden dach in maert volbracht.

DEO GRACIAS.

(1) *eewen*, by Buddingh *eeuwen*.